

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
TÜRK –ERMENİ İLİŞKİLERİNDE YENİ YAKLAŞIMLAR
ULUSLARARASI SEMPOZYUMU
15-17-Mart 2006

Prof. Dr. BERİN ERGİN

Konu :AZERBAJYCAN ERMENİ İLİŞKİLERİ¹

ATATÜRK’ün 29 Ekim 1933 tarihinde Cumhuriyetin 10 yılı konuşmasını anımsatarak konuya başlamak bugün içinde bulunduğumuz dünya siyasasının anlaşılmasında ve tartışılmasında gerekli olacaktır.

“Bugün Sovyetler birliği dostumuzdur, komşumuzdur müttefikimizdir.

Bu dostluğa ihtiyacımız vardır.

Fakat yarın ne olacağını kimse bugünden kestiremez.

Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya Macaristan gibi, parçalanabilir ufalanabilir.

Bugün elinde sınıksız tuttuğu milletler avuçları içinden kaçabilir.

Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir.

İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir.

Bizim bu dostumuzun idaresinde, dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır.

Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız.

Hazır olmak o günü susup beklemek değildir.

Hazırlanmak lazımdır.

Milletler buna nasıl hazırlanır manevi köprülerini sağlam tutarak.

Dil bir köprüdür.

İnanç bir köprüdür

Tarih bir köprüdür.

Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz.

Onların bize yaklaşmasını bekleyemeyiz

Bizim onlara yaklaşmamız gereklidir. “

¹ İstanbul Üniversitesinde düzenlenmiş sempozyuma sunulmuş tebliğdir.

Demistir **MUSTAFA KEMAL ATATÜRK**

ATATÜRK'ün 1933 yılında söylediği ve bize miras bıraktığı fikir ve öğütlerinin mirasçısı olarak ben de AZERBAYCAN TÜRKLERİNİN DRAMINI ve TARİHTE KARA SAYFALAR OLARAK YAZILMASI MUKADDER OLAN AZERİ –ERMENİ OLAYLARINI, TÜRK –ERMENİ İLİŞKİLERİNDE YENİ YAKLAŞIMLAR SEMPOZYUMUNDA SİZLERLE PAYLAŞMAYI BİR GÖREV BİLDİM.

BU ÇALIŞMAMDA BANA YARDIM EDEN:

Aydın ve yurtsever Azeri Dostlarıma ve özellikle Azeri vatandaşı ve Türk Azerbaycan Kültür ve Dayanışma Derneği üyesi **Sn. Metanet Aliyeva** başta olmak üzere **Azerbaycan İstanbul** Başkonsolosu **İbrahim Nebioğlu'na** ve Türk Azerbaycan Dostluk Kültür ve Dayanışma Derneği Yönetimine, tarafıma verdikleri doküman yayın DVD ve bilgiler için teşekkür eder ve Azeri halkı için Sulh ve Barış içinde vatanlarında gelecek nesillerini özgür olarak yetiştirebilme imkanının en yakın bir sürede barışçıl yollarla sağlanmasını dilerim.

AZERBEYCAN ERMENİSTAN İLİŞKİLERİ

I) AZERİ TÜRK HALKI VE GENEL DURUM

Kafkasya'nın özellikle Hazar Denizi kıyısında olan Azerbaycan'ın jeopolitik olarak önemi olduğu orta çağdan beri devletlerin imparatorlukların siyasi planlarının bir parçası olarak kimi zaman savaşlarda kaybettikleri için kimi zaman başka tavizler için amaçlarının son noktasına erişmeden geri çekildikleri bir yerdir. Bu topraklar üzerinde asırlardır Azeri Türk tarihini yazmıştır. Hazar Denizindeki petrol nedeniyle bu yörenin yerleşik Türk AZERİ halkı ile sonradan Kafkasya'ya yerleştirilen halkın son iki yüzyıldır düşman tutum içine sokulmaları hastalık derecesine varmıştır.

Yalçın Kafkas Dağları Hazar Denizi ve Karadeniz arasında uzanan ve geniş bozkırları olan dünya medeniyet merkezlerinden birisi Kafkasya, Azerbaycan, antik kültürü olan ve elverişli iklime sahip yerler olarak ekonomik açıdan gelişmiş olması gerekirken çeşitli nedenlerle geri bırakılmış ve uzun yıllar özgürlükten yoksun ve ulus bilincinin unutturulduğu halkların yaşadığı mekanlar olmuştur. Ulus bilincinin özgürlüğün anlamı Ermenistan halkı hariç, diğer SSCB ne bağlı cumhuriyetlerde yaşayanların unuttuğu ve yeni yeni kimliklerini arama bilincinin geliştiği ve ulus bilincinin ve gerekliliğinin farkına varıldığı bir gerçektir.

Sovyet Rusya'nın dağılması ile özgür bir Devlet olmanın kolay olmadığı uluslararası politikanın sanıldığı gibi insan haklarına saygıyı belirli uluslar için öngördüğü, anlaşılmaya ve hissedilmeye başlanmıştır.

Özellikle Azerbaycan da Türk halkının özelliklerinin yıllar boyu Bolşevizm etkisi ile unutturulduğu ve egemen iktidarın kurallarının istisnasız uygulanması gerektiği, adalet ,eşitlik ve hak kavramlarının söylemlerde kalmış bulunduğu dönemlerde, unutulmuş bir yer olarak yaşam mücadelesi vermeye çalışan Azeri halkının Rusya'nın çeşitli yerlerine çalışmak ve

askerlik yapmak için dağılmasının da yarattığı olumsuzlukla ,kimliğini ve ulus bilincinin yok edilmesine çalışıldığı ve asimilasyonun varlığı göz ardı edilemeyeceği bir gerçektir.

Azerbaycan üzerinde gerek doğal zenginlikleri olması² ve gerekse Müslüman olmalarından kaynaklanan nedenlerle coğrafyadan silinmek istendiği bir gerçek olup şimdiye kadar oynanan oyunlar da bu amacın gerçekleşmesi için oluşturulmuştur.

Azerbaycan toprakları yoğun olarak tarih sahnesine mekân olmuş ve Avrupa tarihini değiştiren büyük göçlerin geçtiği alanlardır. Asya derinliklerinden sayısız Türk kabilesi Kafkas nüfusunun oluşumunu etkileyerek bu bölgelerde köklü değişiklikler meydana getirmişlerdir. Bu bölgedeki nüfusun etnik oluşumu onun zenginliğini sağlamıştır. Yahudilik Hıristiyanlık, İslamiyet tek tanrılı dinler olarak halkın inançlarını önemli ölçüde değiştirmiştir.

Azerbaycan, Nahcivan, Karabağ ile Ermeni sorununu açıklarken Ermenilerin Azerbaycan halkı üzerinde oynadığı ve 200 yıldır süren savaş vahşet terör soykırım gibi adlarla anlatılabilecek fiil ve davranışların temellerinin, Ermeni Kilisesi tarafından atılmış plan ve arzuların, maddi vakıalarının³sergilenmesi olarak açıklamak gerekmektedir.

Aynı coğrafyada yaşayan ve farklı ırki yapıda olmayan bu insanlar arasındaki kin nefret ve tahammülsüzlüğün sebeplerinin ve müsebbiplerinin kimler olduğunun tekrar tekrar kin ve nefreti kışkırtmak amacı ile katıyen olmaksızın, açıklamak isteriz ki; sadece ve sadece tarihi ve siyasi gerçeklerin doğru olarak masaya konulup açıklanması gerekmektedir. Bilimsel gerçeklerden uzak ve insan zihninin yaratabileceği nitelikteki yoğun kurguları gerçek sandırmaya gayret ile ve gerçeklerden kaçmakla mutlu gelecek sağlanamaz. Olmayan bir toprak parçasının varlığına dünya inandırılmaz, olmayan bir devletin varlığına bir toplum ve onun geleceği olacak gençlik inandırılmaz. Bu düpedüz kendi insanına travma yaşatmaktır ki gerçeklerin idrak edilmesi ile daha büyük bir kaos ve travma yaşanacağını bilincinde olmak gerekmektedir. Terörü yönlendirenler ile yönelenlerin çağdaş ve uluslar arası metinlerin varlık nedeninin imtiyaz teşkil etmediğini, tüm insanları kapsadığını ve insanın olması gereken hal ve durumda yaşaması gerektiğinin bir insanlık görevi olduğu için aydın insanlar tarafından oluşturulan felsefe doğrultusunda çağdaş uluslar arası hükümlerin kabul edildiğini, ve bunlara uymakla mutlu bir toplum yaratılabileceği ve eski çağlarda olduğu gibi artık zorla, ve savaşarak, öldürerek başkasının vatanını işgal ederek vatan yaratmanın mümkün olmadığını öğrenilmesi, üçüncü bin yılın insanının bilmesi ve içine sindirmesi gereken en önemli gerçektir. Buna uluslararası arenada da imkân verilmeyeceği bilinmelidir.

Bu nedenle, savaş terör kan ve silahla insanlara ölüm saçmak ve bunu bir oyun zan etmek gibi bir yöntemin uygulanmasının yanlışlığı ve insan haklarına aykırılığı kabul edilmek durumundadır. İnsan Haklarına aykırılıkları uygulayan grup, kişi veya kurumlarının ilgili oldukları toplumun kendi gelecek nesilleri tarafından nasıl cezalandırılacakları ve nefretle anılacağı acaba değerlendirilmiş midir? Aynı şekilde teröre veya soykırıma maruz kalan halkların da gelecek nesilleri, atalarının insanlık dışı uygulamaya maruz kalmasından dolayı onların bunun önlemini almamış veya alamamış olmalarını kınamayacaklar mıdır? Önceki

²Kafkasya ile ilgili daha geniş açıklamalar için bkz. **Prof. Dr. Nabatçikov:** Kuzey Kafkasya Tarihi 5000 Yıllık Tarihsel Bakış [Gold of the North Caucasus](http://www.circassianworld.com/Nabatchikov.html) www.circassianworld.com/Nabatchikov.html ; **Attar Aygün:** Karabağ Sorunu Kapsamında Ermeniler ve Ermeni Siyaseti,Ankara 2005, s.1-14.

³ **Gürün Kamuran:** The Armenian File The Myth of Innocence Exposed; 2001,s.21 vd,27vd,32vd.; **Kılıç Davut:** Rusya'nın doğu Anadolu Siyasetinde Eçmiyazın Klisesinin Rolü: Ermeni Araştırmaları Tarih Politika ve Uluslar arası İlişkiler Dergisi, 2001,sayı 2, s.49 vd.

nesillerdeki yanlışlıklar gündeme getirilip tartışılmamakta mıdır? İleriye göremeyen kafalar tenkit edilmemekte midir? İşte Azerbaycan bu duyguyu yaşamaya başlamış bir toplum olarak İnsanlık Vahşetinin Dünya ulusları tarafından göz ardı edilmesini içlerine sindirememekte ve özgürlük bilincinin uykuda kalmış olduğu Azeri Türk'lerinin maruz kaldıkları üçüncü bin yıl travması karşısında, hukukun üstünlüğüne inançlarını kaybetmeden beklemektedirler. Acıları, yoklukları, sevgileri yüreklerinde Türk kardeşlerinin de uluslararası arenada sesini işitmek istediklerini beyan etmektedirler.

Ermeni Sorunu Dünyanın eski ve önemli bir bölgesi olan Doğu Anadolu Mezopotamya, Kafkaslar da iki yüzyıldır süren İngiltere, Fransa, Rusya tarafından bir ihtilaf olarak bazen suyun altından bazen suyun üzerinden giden bir gemi gibi yol almaya devam etmiş ve cinnet seviyesine vardırılmış bir travmadır. Bu travmanın medeni ilişkiler içinde uluslararası belgelere ve tarihi gerçeklere göre sonuçlandırılması ve tekrarının engellenmesi yerine Fransa'nın İngiltere'nin Rusya'nın kendi politikaları⁴ doğrultusunda bu hastalığın tedavisi uzatılmakta, zamana yayılma politikası güdülmektedir.

Kafkasya'da Azeri –Ermeni ilişkisinde çok ciddi bir travma söz konusudur. Uluslararası ilişkiler kurallarına uymayan bir muaraza söz konusudur. Bu ihtilaf bu sorun, bir tarafın diğeri üzerinde insanlık dışı eylemlerde bulunmasına neden olmaktadır. Bu fiilleri gerek ika edenler ve gerekse maruz kalanlar açısından olaya baktığımızda her iki taraf ta mağdurdur. İka edenler açısından MUTLU BİR SON VAR MIDİR? Hayır YOKTUR. Kan ve silah ile elde edilmiş topraklarda yaşam kurulur mu? Hayır KURULAMAZ.

Ermeni Sorunu olarak tartışılan konu Türkiye'de çeşitli platformlarda ve uzun zamandır dünyada oluşturulmak istenen Türkiye aleyhine politikalar bağlamında, onlara cevaben incelenmiş eleştirilmiş ve açıklamalar getirilmiştir. Halen de Türk bilim adamları, medya çeşitli kuruluşlar gerçeklerin araştırılması ve yayınlanması bağlamında faaliyet göstermeye devam etmektedirler. Ancak bu çalışmaların halen dahi üç milyonluk Ermeni Devleti karşısında savunma niteliğinde olmak üzere yapılandırılması ve maruz kalınan fiil ve acımasız terörün, saldırının açık seçik masaya konulmasından tartışılması ve müsebbiplerinden belirli bir mesafede bahsedilmesi hayret vericidir.

Biz bu toplantıda Türkiye bakımından Ermeni Sorunu olarak incelenen konuları sadece Türkiye ile sınırlı tutmanın tam ve yeterli olmadığını görerek, Azeri Türklerinin içinde bulunduğu acı ve zor durumunun irdelenmesi gerektiği bilinci ile onların hislerini ve ıstırabını hissederek, Ermeni terörü ve Azerbaycan'da gerçekleştirdikleri ASRİN TÜRKLERE KARŞI SOYKIRIMINI bir nebze de olsa burada sizlerle paylaşmak istedik.

⁴ Bu Yabancı devletlerin bu konudaki faaliyetleri ve politikaları hakkında Bkz: **Karacakaya Recep:** İngiltere'de Ermeni Propagandası ve Osmanlı Devleti'nin Buna Karşı Aldığı Önlemler, Ermeni Araştırmaları Tarih Politika ve Uluslar arası İlişkiler Dergisi, 2003,sayı 11 , s. 47 vd.; **Kılıç Davut:** Ermenistanın Kuruluşunda Çarlık Rusya'sının Rolü, Ermeni Araştırmaları Tarih Politika ve Uluslar arası İlişkiler Dergisi, 2003,sayı 11, s. 67 vd. ; **Ural Selçuk:** Rusya'da Ermeni Propagandasından Bir Kesit: Tiflis Konferansı, Ermeni Araştırmaları Dergisi, 2003,sayı 11, s. 103 vd.; **Çöhçe Salim:** Büyük Ermenistanı Kurma Projesi, Ermeni Araştırmaları Tarih Politika ve Uluslar arası İlişkiler Dergisi, 2001, sayı 1,s.87 vd.; **Yavuz Sükan:** Türk Kurtuluş Savaşı Sırasında Fransa'nın Anadolu'daki Çıkarları ve Ermeniler, Ermeni Araştırmaları Dergisi, 2003,sayı 9, s. 145 vd ; **Sarımay Yusuf:** Fransa'nın Ermenilere Yönelik Politikasının Tarihi Temelleri, Ermeni Araştırmaları Tarih Politika ve Uluslar arası İlişkiler Dergisi, 2002,sayı 7, s.55 vd ; **Seydi Süleyman:** Sovyetler Birliğinin Ermeniler İçin Başlattıkları Anavatana Dönüş Projesi, Ermeni araştırmaları Tarih Politika ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 2003 sayı 8 , s. 96 vd.

II) AZERBEYCAN ÜZERİNDE ERMENİLER ARACILIĞI İLE OYNANAN POLİTİKALARIN TARİHİ SEYRİ OSMANLIDAN BERİ VARDIR.

Öncelikle belirtmek gerekir ki Azeri Türklerinin geçmişten beri toprakları 1828 tarihinde 200.000 M² dir. Rusya'ya birleştirilen Kuzey Azerbaycan topraklarının yüzölçümü ise 130.000 m² dir. 1840 lı yıllarda Rusya planlı bir şekilde İrevan Hanlığına (Erivan) ve Karabağ Hanlığına İran ve Türkiye'den Ermenileri yerleştirmeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak 1918 yılında Azerbaycan Demokratik Cumhuriyetinin yüzölçümü 130.000 m²'den 114.000 m² ye inmiştir. 18 Mart 1918 de yukarı Azerbaycan topraklarında önce Ararat Cumhuriyeti ve sonra Bağımsız Ermenistan Devletinin temelleri atılmıştır. 1991 yılına gelindiğinde Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarının yüzölçümü 86.000 m² ye inmiştir.⁵

Türkiye ve İran'dan getirilerek Azerbaycan topraklarına yerleştirilen Ermeniler ile suni bir toplum ve Devlet yaratılma amacı güdüldüğü açıktır. Azerbaycan topraklarına Ermeni Etnik grubunun girmesi ile yeni bir dönem başlamıştır. Çar 2 Nikolay emri ile Ermeniler çok güçlü bir şekilde Kafkasya'da silahlandırılmış ve Selçukluların tarihi eserleri Erivan'da yerle edilmiş tek bir cami bırakılmamıştır. Yeni bir milletin tarihi yazılmak için mevcut tarih yok edilmiştir. Bu trend Bolşevik Rusya'sında da aynı şekilde devam etmiş amaç Kafkasya'nın TÜRKLERDEN TEMİZLENMESİ OLMUŞTUR. Türksüz bir Kafkasya ideası için Ermeni milliyetçiliği çeşitli ulusların yardım ve örnek olması ile geliştirilmiş ve halen de geliştirilmeye devam olunmaktadır. 1918 ve 1920 olaylarında Azerbaycan'da gerçekleştirilen olaylarda Ermenilere uluslararası yardım ve destek verildiği bilim adamlarının kitaplarında yazılıdır. Rusya Bakü'yü Bolşevik yapmak için Türklere karşı giriştiği siyasette 30.000 Türk'ün katledilmesini gerçekleştirmiştir. Bakü, Nahcivan, Karabağ, Zengezur, Gence bu zalim ve dehşet verici kıyıma sahne olmuştur. Osmanlı bu dehşete karşı çıkarak Azerbaycan'a yardım etmiştir.

Stalin zamanında Azerbaycan'da binlerce aydın ve bilim adamının başı kesilmiştir. Daha sonra Türk dili, Azeri Türklerinin dili olmaktan çıkarılmıştır. Ancak bu dönemde aynı bölgelerde Devlet kurmalarına gayret edilen Ermeniler ile ilgili milliyetçilik akımlarından etkilenmeleri için gayret gösterildiğini ve Ermenice'nin gelişmesi için çalışıldığı ve edebiyatlarının tarihlerinin yaratılması için gayret sarf edildiği bir vakıdır.⁶

Stalin dönemlerinden başlayan arazi yaratma politikası Türkün temizlenmesini gerektirmekteydi. Bu nedenle Ermeniler arkalarına Rus desteğini de alarak Azeri Türklerinin kaderini yazmışlardır⁷. Haklının ve mazlumun yanında olmak gibi bir hasleti taşıyan Azeri Türkünün içine atıldığı cehennemde, cinnet geçirenlerce YURT yapılma arzu ve ihtirası ve kin ve nefretle bütünleşerek insan kıyımları sürüp gitmiştir. Her iki toplum da huzursuzdur ve mutlu değildir. Ermeniler amaçlarına ulaşmışlar mıdır? Belki evet belki hayır, çünkü henüz Denizden Denize ve Mezopotamya'ya kadar uzanan vaat edilmiş Büyük Ermenistan Devletinin sınırlarına kavuşmamışlardır. Ancak gerek Dünya Ermenileri ve özellikle Türk Ermenileri bakımından Ermenistan olaylarının onaylanmadığını sevinerek görmek bu konunun kısa bir sürede Kafkasya'da iki toplum arasında sulhen sonuçlanabileceği ümidini vermektedir.

⁵ Haydar Aliyev Fondu CD.ve Elekberzade Mihriban : Tarihi Açıklamalar CD.

⁶ İbid., Ayrıca Bkz Mehmet Saray: Ermenistan ve Türk Ermeni İlişkileri, Ankara,2005, s.27 vd .Rusya'nın Ermenistan hakkındaki planları ile ilgili tarihsel süreç hakkında açıklamalar.

⁷ Elekberzade M: CD.; Atar A: a.g.e., s. 17 vd.

Çünkü akıl; bir halkın başka bir halkı yok ederek onu temizleyerek toprağını elde etmeyi olağan karşılamamaktadır. Çağdaşlık bunu ret etmektedir. Türklerden bir bölgeyi temizlemek için hep öldürmek durumunda olanlar, sulh ve sükûn içinde yaşayamazlar. Bir toprak parçasını vahşete dayanarak vatan yapmanın bedeli ağırdır, bu bedel nesiller boyu ödenemez .

Şimdi sormak gerekir bu toprakları Azerbaycan savaşlarda mı kaybetti? Yoksa birileri bu topraklarda Ermeni Devleti kurulması için belirli bir siyasa içinde sindirme politikası ile elinden mi aldı? Bu uluslararası arenada yasal mıdır? Halkların ve Devletlerin elinden toprağı alınır mı? Uluslar arası kurallar buna cevaz verebilecek nitelikte mi düzenlenmiştir,yoksa dirlik ve düzenin muhafazası için devletlerin birbirleri iye savaşına son vermek için Atatürk 'ün ilkeleri doğrultusunda cihanda sulh ilkesine göre mi güçlü devletler çağdaş standartlar koymak için uluslar arası örgütlenmeleri teşvik etmektedir? Azerbaycan'daki olaylar bir İslam toplumu aleyhine değil de bir Hıristiyan toplumu aleyhine İslam toplumu tarafından gerçekleşse idi acaba nasıl bir sonuca varılırdı? Hangi kuralların uygulanması için ne gibi zecri tedbirler uygulanır dı? Bunların cevabını vermek için maskesiz dost olmak gerekir.

1) KİLİSELER VE MİSYONERLER⁸

Azerbaycan Türkleri ve Ermeniler arasındaki olayların geçmişini irdelediğimizde karşımıza kiliseler çıkmaktadır. Ermenilerin Bizans tarafından aşağılandıkları ve Bizans'ın asimilasyon politikası, Ermeni Feodal ailelerini ortadan kaldırmaları, Ermenilerin Bizans Kilise 'sinden ayrılmalarına yol açmıştır. Böylece Ermeni Kilisesi varlığını koruyabilmek ve cemaate sahip olabilmek için sürekli göçe zorlanan Ermeni halkını cemaati olarak örgütlemeye başlamıştır.

Bu maddi vakıa karşısında Ermeni sorununu açıklamaya ve hastalığın primer noktasını bulmak için Ermeni Devleti veya Ermenistan dan hareketle değil öncelikle Ermeni Kilisesinin plan ve arzularının ortaya konması gerekmektedir. Çünkü tarihe baktığımızda evrensel kiliselerin kendilerine tabi toplumlari bir arada tutabilmek için siyasi faaliyet göstermektedirler. Kilise varlığını koruyabilmek için kuvvete ve Devlete gereksinimi vardır. Bu nedenle Ermeni Devleti Ermeni ulusunun doğurduğu bir fikir değil Ermeni Kilisesinin siyasasıdır.⁹

Ermeni sorununu yaratmada Ermeni Kilisesi cemaat yaratabilmek için bağımsızlık çalışmalarında bulunmuş, Taşnak ve Hınçak kuruluşlarını oluşturmuş, onlarla iş birliği içinde olarak Osmanlı İmparatorluğunun zayıflama döneminden itibaren girişimlerde bulunmuştur.¹⁰ Azerbaycan da aynı duygularla hareket edilmiştir. Esasen Osmanlı Topraklarının doğusu ile Kara denizden Hazar Denizine kadar uzanan toprak parçası ve Mezopotamya ya uzanan Anadolu toprakları üzerinde asırlardır projeler olduğu bir gerçektir.

⁸ **Gürün K:**Ermeni Dosyası ,Ank. 1988,s29 vd.45 vd

⁹ İbid ; Ayrıca Bkz yukarıda dip not 3 te anılan eserler.

¹⁰ **Seray M:** a.g.e.s. 40 vd daki Hınçak ve Taşnaksutyan Komiteleri hakkındaki açıklamalar ve yabancı devletlerin destekleri.; **Lewy Guenter:** Ermeni Sorununu Yeniden Tartışmak, Ermeni araştırmaları Tarih Politika ve Uluslar arası İlişkiler Dergisi, 2005, sayı 19, s.39 vd.

Bu nedenle Türkiye'nin doğusu ve güneyindeki Ermeni eylemlerinin uzantısı ve hatta hareket noktasının Azerilerin anavatanından doğup geliştiğini ve konunun birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulanmaktadır.¹¹

Tarihi açıdan bakıldığında Ermeni Halkının ilk ortaya çıktığı dönemden itibaren çeşitli güçlü devletler ve İmparatorluklar tarafından ya göç ettirildiği veya sınır boylarında güvenlik sağlamaya memur edildiği ve bu nedenle Prenslük unvanı verildiği görülmektedir.¹²

Bizans'ın güçlü dönemlerinde Kafkaslarda hüküm süren Ermeni Bağratuni Hanedanından Gagik in 1020 de ölümü ile ortaya çıkan karışıklıklardan yararlanan Bizans İmparatoru Vasil II. bugünkü Gürcistan ve Van bölgesini Bizans imparatorluğuna katmış ve Ermeni hakimiyetine son vermiştir. Ermenilerin yaşadıkları yerler Bizans ülkesine katılmakla kalmamış Ermenileri yurtlarından söküp atmışlardır. Selçukluların Azerbaycan Valisi İbrahim Yınal'ın Bizans ordusunu bozguna uğratmasından sonra Bizanslıların hakimiyetinde yaşayan Ermeniler, Cihangir Sultan Melikşah'a Hıristiyanlar olarak eziyet çektiklerini, Manastırların vergi verdiğini söyleyerek yardım talep etmişlerdir. Melikşah, Ermeni Katogikosu Barseg in isteklerini kabul ederek ona ferman vermiştir. Buradan anlaşılan odur ki, Selçuklu Türkleri Ermenilere ve gayrimüslim halka Bizanslıların yaptığı gibi eziyet etmemiş, hoşgörü ile yaklaşmış ve onların kendi örf ve adetlerini korumaları ve dinlerini icra etmelerini mümkün kılmıştır. Bu anlayış Anadolu Selçuklularında da devam etmiştir. Ancak buna rağmen Ermenilerin Haçlı seferlerinde Haçlı ordularının yanında yer almış olduğunu da belirtmek gerekmektedir¹³

Çeşitli toprak ve ülke hakimiyetinde yaşayan Ermeni halkından güneyde bulunanlar Arapların hakimiyeti sırasında Bizans topraklarından Suriye'ye kadar sürülmüş ve buralarda Bizans saldırılarına karşı sınır görevinde kullanılmışlardır. Bunu üstlenmelerinin nedeni Araplar tarafından da hoşgörü ile Hıristiyan olarak yaşamalarına müsaade edilmesidir. Ermeniler Bizans tarafından Sivas ve doğusunda da, doğu akınlarında sınır bekçisi görevi yapmak üzere vali olarak görevlendirilmişlerdir. Bu görevlendirmelerde görevliler kendileri ile birlikte göçmen Ermeni grubunu bu yerlere getirmişlerdir. Böylece Ermeniler'in çeşitli bölgelerde yaşayan halklar olarak dağınık bir coğrafyada yerleşmiş olduklarını görmekteyiz. Ancak Mümlüklü hakimiyeti ile yaşadıkları yerlerden sökülüp atıldıkları ve bu yörelerdeki varlıkları 1375 yılında sona eren Ermenilerin Memlûklular tarafından esir olarak Halep ve civarına götürüldüğü ve iskan edildiği de tarihi vakıalar olarak belirtilmektedir.¹⁴

Bundan çıkan sonuç şudur ki, Bizans tarafından Ermeni Beyliklerinin ortadan kaldırıldığı ve bu yörelerde Selçukluların hakimiyetinin olduğu ve zamanla el değiştirdiği, Osmanlının 1516 da Mercidabık ve ve Ridaniye savaşları ile Yavuz Sultan Selim tarafından Memlûkluların egemenliğine son verildiği tarihte ne bu yörede ve ne de başka deyişle 1514 ve 1516 tarihlerinde Ermenilerin bir dönem yaşadığı bölgelerde Ermeni hakimiyeti başka deyişle Ermeni Devleti bulunmamaktadır. Osmanlının eline geçmiş topraklarda bir Ermeni Beyliği veya Krallığı veya Devleti katiyen yoktur. Bu husus yabancı kaynaklarda da belirtilmiştir.¹⁵

¹¹ **Ortaylı İlber** :Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği, İst. 1985,s73 ve dv. daki açıklamalar.

¹² **Seyfeli Canan**: Sis Klikya Ermeni Gatoğigoslugu'nun Geçirdiği Evreler, Ermeni Araştırmaları Tarih Politika ve Uluslararası İlişkiler Dergisi 2004 sayı 16-17, s. 100 vd.

¹³ **Yıldırım Hüsamettin**: Ermeni İddiaları ve Gerçekler, Ankara 2000.

¹⁴ **Gürün K**: a.g.e., s.40

¹⁵ **İbid.**, s. 41. vd.

Dağınık olarak yaşayan Ermeni halkının, Selçuklular hakimiyetinde Türk İdaresini kabul ettiklerini görmekteyiz. Aynı şekilde Oğuz Türklerinin, Gazneli'leri yenmeleri ve Selçuklular olarak bölgeye gelmeleri zamanında Bizans'ın baskısı ve onları değersiz görmesi nedeniyle Selçuklulara karşı hiç bir düşmanlık göstermedikleri ve Türk idaresini tereddütsüz kabul ettikleri de başka bir gerçektir.¹⁶

2)OSMANLI VE ERMENİLER¹⁷

Osmanlı Devletindeki Türk-Ermeni dostluk ilişkilerine göz atarsak, Osmanlı İmparatorluğunun kurucusu Osman bey zamanında Bizans'ın baskıları altında ezilmiş, dini özgürlüklerinden yoksun kalmış Ermenilerin korunduğu ve toplumlarını muhafaza ederek Batı Anadolu'da yaşamlarının sağlandığı, Kütahya ve etrafında yerleşerek buralarda dini merkezlerini kurmalarına izin verildiği, maddi vakıalar olarak Tarihi kaynaklardır.

Orhan Gazi'nin, Bursa'yı fethinden sonra Kütahya'daki Ermeni dini merkezi, başkent Bursa'ya taşınmıştır. 1461 de Fatih Sultan Mehmet, Bursa'daki Ermeni dini lideri Hovakim'i İstanbul'a getirmiş ve Ermeni patrikhanesini kurdurmuştur. Patriğe "Bütün Türkiye Ermenileri Patriği" unvanını vermiştir. Ermeniler Patrikhanenin kurulması ile güçlenen Ermeni Kilisesinin etrafında toplanarak İstanbul'a göç etmişler ve Kumkapı ,Samatya, Edirnekapı ve çevrelerine yerleşmişlerdir. 1475'te Osmanlıların ele geçirdiği Kefe'den (Karadenizin Kuzeyi) getirilen Ermeniler de Edirnekapı'ya yerleştirilmiştir. 1479'da Fatih Sultan Mehmet, Karaman Ermenilerini de getirterek bunları Samatya tarafına yerleştirmiştir.

Yavuz Sultan Selim'in, Çaldıran zaferinden sonra Tebriz'den birçok Ermeni sanatçının da İstanbul'a geldiği anlaşılmaktadır. Ermeni Patrikhanesinin kendi mahkemeleri ve hapisanesi vardı. Patrik, Osmanlı imparatorluğuna karşı sorumlu kişi olarak adamlarıyla haraç toplar, mahkemesinde hukuki ve cezai davaları görür, nikah işlerine bakar dini olmayan kararlar verirdi. Bunun sonucu olarak Osmanlı İmparatorluğuna diğer ülkelerden Ermeni göçü başlamıştır. Bu durum İmparatorluk topraklarının genişlemesine paralel olarak Ermeni nüfusunun da artmasına neden olmuştur. İmparatorluk içerisindeki birçok etnik gruptan birisi olan Ermeniler, kendilerine sağlanan olanaklardan ve Ortodoksların mezhep baskılarından kurtulmanın da etkisi ile Türkler ile beraber, devlete bağlı, çalışkan ve iyi bir vatandaş olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Ermeniler ticaret ve sanayi ile uğraşarak hallerinden memnun yaşamışlardır. Askerlikten muaf tutulmaları nedeniyle de nüfusları artmıştır. Sosyal ve ekonomik durumları çok iyi durumdadır. Ermeniler kültürlerini, dillerini, edebiyatlarını icrada özgürdüler. Burada üzerinde durulması gereken, Ermeniler Osmanlı döneminde ayrı bir ulus olarak tanınmamışlardır. Rusya, İran, Anadolu da ve Mezopotamya da dağınık yaşayan ve ticaret yapan vatansızlar olarak tanınmaktaydılar.

XIX ncü yüzyılda Ermenilerin Türkiye'de ticaret ve sanat hayatında aktif olmaları yanında devlet işlerinde de kullanıldıkları, III ncü Selim zamanındaki Dadyan'lar, II nci Mahmut döneminde Düz Oğulları, Balyan Aileleri ve Kazaz Artin gibi örnekleri vardır. 1839 yılında Sultan Abdülmecit tarafından ilan edilen Tanzimat Fermanı ile Osmanlı azınlıkları için ırk ve mezhep farklılıkları olmaksızın eşitlik, can, mal emniyeti sağlanmıştır.

¹⁶ İbid..

¹⁷ **Gürün K:** ibid., s. 53 vd.Aksine görüş beyan edenler ile ilgili açıklamalar için de Bkz.; **Kaşgarlı Mehlika Aktok:** X Türk Tarih Kongresi ,C.III,Ankara 1991, 1087 vd.;**Halaçoğlu Yusuf: Ermeni** Tehciri, ,2006 s. 15 vd.25 vd

Burada akla şöyle bir soru gelebilir:

Acaba, Ermeniler, Türklere niçin yakınlık göstermişlerdir? Bunun nedeni Türklerin hem kendi toplumsal hayatlarında ve hem de devlet idaresinde her zaman uyup uyguladıkları Türk töresi ile devlet idare etme prensibi ve felsefesinin, Adalet – Eşitlik- İyilik-Faydalık ve İnsancılık üzerine tüm ilişkilerini inşa etmiş oldukları şeklinde açıklanabileceği gibi, Ermenilerden vergi almak suretiyle onlara ayırıcılık yapıldığı şeklinde de yorum getirmek mümkündür.¹⁸ Türk devletleri ile Osmanlı Devletini ve yönetimini birbirinden ayırmak ve ülkenin yönetiminde Osmanlı Devletinin gayrimüslim tebaaya hoşgörüsü ile Türk Devletlerinin hoşgörüsü ve Türk halkının hoşgörüsünün ve toleransının farklı platformlarda değerlendirmek daha doğru olacaktır. Türk halkı ile birlikte yaşayan yabancı dinden ve kökenden olan insanlar kendi kültürlerini ve inançlarını yaşatmada tam bir serbestlik içinde yaşamışlar ve halen yaşamaktadırlar. Haksızlık ve insafsızlıklarla dolu ortaçağ devletleri ve toplumlarında hiçte görülmeyen ve hatta yabancı olan bir tutum Osmanlı Devletinin gayrimüslim topluluklara yardım etmesi ve ülkesinde yerleşmesine imkan vermesidir. Bu nedenle ezilen halklara Osmanlı büyük bir sığınma yeri olmuştur.

Türklerin gerçekten hoşgörülü ve adaletli tutumları i kurdukları devletlerde çeşitli ırk, din ve mezheplere mensup insanların rahatça yaşamalarını sağlamıştır. Türklerdeki bu toleranslı düşünceyi ve uygulamasını ilk gören Hıristiyan milletlerin başında ise Ermeniler gelmektedir. Ortodoks Bizanslıların, Gregoryen Ermenileri zorla Ortodoksluğa sokmak için uyguladıkları büyük baskılar, Ermenilerin toleranslı Türk idaresine karşı sempati ile bakmalarına yol açmış ve hattâ Türklerin Anadolu'yu fethetmelerine yardımcı olmuşlardır. Türklerin gösterdiği âdil ve hoşgörülü idareden gayet memnun kalan Ermeniler, Selçuklu devletinin idaresini isteyerek kabul etmişlerdir.

XVIII. asırda Avrupa Devletlerinin sömürgeci emperyalist tutumları ve ekonomik ve endüstriyel reformların gelişmesi ile Ermeni Sorununun ortaya çıkışı bir paralellik arz eder. Yeni çağın reformist Avrupa devletleri ile Rusya, hammadde tedariki için yeni işgal edilecek sömürgeler peşinde olarak Asya'da, Afrika'da çeşitli ülkeleri işgal senaryoları üretmişlerdir. Avrupalı emperyalist sömürgeci devletler, XIX. Asırla gözlerini Osmanlıya çevirmişlerdir.

Berlin Antlaşması'nı¹⁹ takiben Batılı Devletlerin Osmanlı üzerindeki egemen olma arzuları Anadolu Suriye ve Rumeli'de yaşayan Ermeniler vasıtası ile yeraltında örgütlenmeleri ve silahlanmalarına neden olmuştur. Bu konudaki kışkırtmaların merkezi Rusya'dır.²⁰ İngiliz ve Fransızlar da Osmanlıya yönelik amaçlarının gerçekleştirilmesinde Ermenilerden yararlanmayı düşünerek Doğu Anadolu'da Konsolosluk sayılarını arttırmış ve misyoner göndermişlerdir. Böylece Anadolu'da 1880'den itibaren Ermeni komiteleri kurulmaya başlanmış ancak bu dışardan yönetilen organizasyon Osmanlı Yönetiminden hiç şikâyeti olmayan ve barış ve refah içinde yaşayan Ermeni halkının ilgisini çekmediğinden başarıya ulaşamamıştır.

İşte bu konuda başarılı olunmayınca Osmanlıya karşı eylem içinde yapılanmak üzere Rus Ermenilerine komiteler kurdurulmuştur. Böylece sonuçları Azerbaycan'ı mateme boğan onca insanın ölümü ile sonuçlanan ve yurtlarının ellerinden alınması şeklindeki ve soykırım teşkil eden Ermeni fiil ve eylemlerinin temeli atılmıştır.

¹⁸ Yıldırım Ali: Osmanlı Engizisyonu, Ankara 2004, s.23 vd.

¹⁹ Gürün K: a.g.e., s 113 vd.

²⁰ İbid 102 vd.

3)OSMANLI'DA ERMENİ TERÖRÜ BAŞLIYOR²¹

1856 Islahat fermanında Patriklere verilmiş olan imtiyazlar bir kere daha teyit edilmiş, 1839 Tanzimat fermanı ile Ermenilerin politik açıdan gelişmelerine imkân sağlamış olması Ermeniler arasında sınıf farkından kaynaklanan mücadelenin eşitlik sloganı adı altında başlamasına neden olmuş ve kendi içlerinde çekişmeler başlamıştır. Özellikle Fransız ihtilali sonrasında İmparatorluk içerisinde başlayan milliyetçilik akımları ülkenin batısında yaşayan Hıristiyan Balkan milletlerinde olduğu gibi doğusundaki Ermeniler üzerinde etkisini göstermiş ve onları ayaklanmaya heveslendirmiştir. Dış kışkırtmalar, ayrılıkçı örgütlerin çabaları Ermeni ayaklanmalarına neden olmuş, Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde misyoner faaliyetinin, Ermeni isyanlarının temellerinin atılmasında hazırlıklarının 1819 yıllarından itibaren yürütüldüğü belgeleri ile sabit bulunmaktadır.²² Bu akım giderek 1 Dünya Savaşında yaşanan vahim insanlık ayıbı fiiller olarak toplumların gelecek nesillerinin üzerinde ve kalbinde silinmeyen ve olumsuz izler bırakmıştır.

1887 de Cenevre'de sosyalist eğilimli militan HINÇAK örgütü ile, 1890 da da Tiflis'te aşırı terör, isyan mücadeleleri gerçekleştirerek sözde bağımsızlık adına TAŞNAK komitesi kurulmuştur. Görevleri Osmanlı Ermenilerinin kurtarılmasıdır. Ancak örgütlenmelerine müsaade edenlerin asıl amacı Osmanlı topraklarının ele geçirilmesidir. Taşnak ve Hınçak mensupları Rusya'dan yönetilerek Osmanlı Ermenilerini kışkırtmak için faaliyete girişmişlerdir. Bu girişimlerin başını da Anadolu'daki misyonerler çekmiştir.²³ İlk isyanın 1890 ta Erzurum'da gerçekleştiğini görüyoruz. Sonra eylem Kumkapı'ya sızmıştır. 1892 /93 te Kayseri, Yozgat, Çorum Merzifon 1896 da Van isyanı Osmanlı Bankasının işgali, 1903 te Sasun isyanı, 1905'te Sultan Abdülhamid'e suikast girişimi, 1909'da Adana isyanı, 1914'de Zeytun'da 100, 1915 Van olaylarında 3.000 ve 1914-1915 Muş olaylarında 20.000 Türk, Ermeni komitelerinin oluşturduğu güçler tarafından katledilmişlerdir.²⁴

İsyanların Osmanlı kuvvetlerince bastırılması, dünya kamuoyuna propaganda maksatlı olarak "**Müslümanlar Hıristiyanları katlediyor**" mesajıyla yansıtılmış ve Ermeni sorunu giderek uluslararası bir sorun niteliği kazanmıştır. Nitekim, döneme ait İngiliz ve Rus diplomatik temsilciliklerinin raporları, "**Ermeni ihtilalcilerin hedefinin karışıklıklar çıkararak Osmanlıların karşılık vermesini ve böylece yabancı ülkelerin duruma müdahalesini sağlamak**" olduğunu kaydetmektedir

Öte yandan sömürgeci devletlerin diplomatik temsilcilikleri Anadolu'ya dağılmış Hıristiyan misyonerler ile birlikte Ermeni propagandasının Batı kamuoyuna iletilmesinde ve benimsetilmesinde büyük rol oynamışlardır.

²¹ Ermenistan kurak için gerek Ermenilerin ve Gerekse Rusya, İngiltere ve Klisenin faaliyetleri ve mali yardım konuları hakkında ayrıca bakınız **Göhçe Salim** : Büyük Ermenista'nı Kurma Projesi: Ermeni Araştırmaları Tarih Politika ve Uluslar arası İlişkiler Dergisi 2001,sayı 1, s. 87 vd.

²² **Gürün K** a.g.e., s. 43-62.; **Lutem E Ömer**: Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları Tarih Politika ve Uluslar arası İlişkiler Dergisi, yıl 2005, Sayı 19, s. 7 vd.

²³ **Gürün K**: a.g.e., s. 57 vd.

²⁴ **Beysanoğlu Şevket**: Diyarbakır Tarihi Akkoyunlular'dan Cumhuriyete Kadar Ank.1996,s. 699-709.; Turkishresponse.com.Turkce/makaleler/makale Ermeni Sorunu İddialar Gerçekler fornset

Ermeniler, Ruslar hesabına casusluk yaparak Rusların bağımsız bir Ermeni Devletine izin vermeyeceklerini bilerek kendilerine vatan arayışı içinde insanlık dışı faaliyetlerle vatan sahibi olmak istemişlerdir.

Osmanlıda ki eylemlerin yapıldığı dönemlerde Azerbaycan'da kıyım operasyonlarının gerçekleştirildiği de tesadüf değildir.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız uluslararası politikalar Türk toplumlarının stratejik bölgelerde olmasını istememektedir. Türk unsuruna karşı körüklenmiş olumsuz hislerin sonucu olarak Osmanlı halkının başına gelen insanlık dışı olaylar, aynı dönemde Azeri halkı açısından da yaşanmış nefret ve kin ile yoğrulmuş, insanlık dışı olaylar olarak nesiller boyu anlatılacak olup bu kin ve nefretin bitmesine çalışmak tek taraflı olamayacağı gibi çağdaş ulusların müdahalesi olmaksızın da gerçekleşmeyecektir. Çünkü kin ve nefretten toplumları arındırmak insan hakları savunucularının baş görevidir.

Ermeni'ler ve onlara bu fikri aşıl原因anlar, Denizden Denize Büyük Ermenistan'ı kurmak için her türlü yöntemi uygulamaktan vazgeçmek durumundadırlar. Bu amaç için oluşturdukları lobi çalışmaları ile belirli bir plan ve politika çerçevesinde istikrarlı olarak Azerbaycan topraklarından önemli bir payının Ermeni toprağı olduğu iddiasını sürdürmek Dünya Devletlerinin güttüğü politikaya son derece aykırıdır. Eğer bu politika sadece bazı Devletlerin ülkeleri için geçerli değilse. Bu açıdan bu planın yürümeyeceği açıktır. Kimlik sahibi olmak ve tarih yaratmak için geçmişe dayanmaya neden yoktur. Yeni kurulmuş olmak ve onurlu bir kimlik kazanmayı hak etmenin yolu senaryo yaratmaktan geçmez. İşgal edilen Azerbaycan toprakları geri verilmek durumundadır.

III) AZERBAJYCAN TOPRAKLARININ VE AZERİ TÜRKLERİNİN KADERİ

1) AZERBAJYCAN DA KIYIM.²⁵

19 ve 20. Yüzyıl Ermeni terörü sonucu on binlerce Türk'ün yer yüzünden silinmesi ile sonuçlanan dehşet verici olaylar ile doludur. 1905,1918,1973,1980 yılları arasında gerçekleşen Ermeni terörü en dehşetlilerindedir. 1918 de Rus Albay Kulge'nin raporunda Ermenilerin kimseye acımadığı ve ellerine geçirdikleri Müslümanları öldürdüklerini ve genç kadınları duvara diri diri gömmekten, çocuk cesetlerini köpeklere atılmasından tutun, Bakü sokaklarındaki çıplak kadın cesetlerinden bahsetmiştir.

1905'den bugüne kadar Azeri Türkü'ne yapılan Terör hem seviyesi ve kullanılan dehşet türleri açısından, vahşet açısından en üst düzeyde olmuştur. Bunu esasen terör olarak nitelemek artık yanlıştır. Bunun adı Türk neslinin sonlandırılması, soykırımıdır.

20 yüzyılın sorunu olarak uluslararası boyutta ele alınmış konu Karabağ sorunu ve Hocalı katliamı Azerbaycan için yeni gelişmiş ve aniden oluşmuş bir olay değildir. Bu sorun 200 senelik geçmişi olan bir sorun olarak bölgenin jeopolitik haritasında yaşanmış ve yaşanmakta olan 20.000 insanın öldürüldüğü bir savaştır ve Türk'lere karşı bir soykırımdır.

²⁵ Elekberzade M: CD.; Atar A: a.g.e., s. 67 vd.,79 vd

19 yüzyılın başlarında Azerbaycan topraklarına komşu Devletlerde yaşayan 300.000 kadar Ermeni, Ruslar tarafından göç ettirilerek Nahçıvan, Erivan, Dağlık Karabağ mıntıklarına yerleştirilmiştir. Yıllar boyu Büyük Ermenistan hayâli için çalışan Ermeniler, 1828 yılından itibaren yerleştirdikleri bölgelerdeki Türkleri katletmişlerdir. Bu katliamlar ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.²⁶

Azeri tarihçilerinin açıkladığı gibi bu topraklarda yeni bir tarih yazılmaya başlanmıştır. Azeri topraklarının Rusya ve Farisiler arasında paylaşılması üzerine Rus İmparatoru güney sınırında beşinci ordu olarak kullanmak üzere Ermenileri yerleştirmesi ve onlara Büyük Ermenistan hayalini aşılması ve Denizden Denize Büyük Ermenistan vaadi ile gerçek amacı olan Osmanlı ve İranı yıpratmak için Ermenileri kullandığı açıktır..

Çoğunluğu Azeri Türkü olan Azerbaycan halkına vaki saldırılar ve terör olayları 19. Yüzyıldan beri başlamış ve Ermeni silahlı birliklerinin 1905-1907 yılları arasında yaptıkları eylemler ile vahşet başlamıştır. I. Dünya savaşının başlaması Ermenilerin Büyük Ermenistan projesini uygulamaya koymak için bir fırsat olarak değerlendirilmiş ve Ruslar tarafında savaşarak 1917 de iktidara gelen Lenin ve Stalin tarafından vaki vaatler ile emelleri şekillenmiştir.

Ermeniler böylece Azerbaycan ve İran topraklarının önemli bir payında tarihsel haklarının bulunduğu inandırılarak ve zannederek hareket etmeyi hak olarak görüp, kendilerince emellerine ulaşmak için gayret göstermişlerdir. Yeni yurtlarında arkalarında Ruslar olarak güçlenmeye başlamışlardır. Azeri topraklarına yerleştirilen Ermeniler giderek orada çoğunluğu oluşturan Azeri Türklerine saldırmışlar ve rahatsız etmişlerdir.

Silahlanarak güçlenen Ermeniler 1905-1907 yılları arasında masum Türk halkına saldırmaya ve Büyük Ermenistan hayalleri uğruna kurulmuş teşkilatları marifeti ile rahatsız etme politikasını sürekli olarak uygulamışlardır.

Ancak 3 Mart 1918 Rusya ile yapılan Brest-Litovsk Anlaşması²⁷ ile Kars, Ardahan ve Batum'un Türkiye'ye geri verilmesi ve Bolşeviklerin" Türkiye'de bir Ermenistan devletinin kurulması hayâl bile edilemez" açıklaması ile Ermeni hayalleri o dönem ve şartlar itibariyle ertelenmiştir.

Bolşevik rejimi ittifak Devletleriyle Brest-Litovsk Barış Anlaşmasını imzalayarak I. Dünya Savaşından çıktığı için Kafkas cephesinde bir boşluk olduğundan bu durumdan Türk askeri kuvvetleri Azerbaycan'da 1918 de Azerbaycan Demokratik Cumhuriyetinin kurulmasına katkıda bulunmuştur²⁸. Bu cumhuriyet kısa bir süre devam etmiş ve sonra Bolşevik Rusya Cumhuriyetine katılmıştır.

Mart 1918 de Kafkas Komiseri Stefan Savulyan Bakü'de iktidarı ele geçirmek için gönderilmiş ve Bolşevik hakimiyetinin kurulması için Ermeni Teröristlerinden yararlanılmıştır. Bu arada sivil Azeri Türklerinin Daşnak Partisinin üç, dört bin üyesinin iştiraki ile katledildiği kayıtlarda yazılıdır. Üç gün süren bir katliam olmuş ve Ermeni teröristleri Azeri Türklerinin yaşadığı mahallelere baskın yaparak çocuktan büyüğe kadar

²⁶ Turkishresponse.com.Turkce/makaleler/makale Ermeni Sorunu İddialar Gerçekler formset(**Kırzioğlu Fahrettin** yazısı) ; **Elakberzade Mehriban** Tarihi Belgelerle Açıklamaları CD (Azerbaycan Haydar Aliyev Fondu Yapımı)

²⁷ The Peace Treaty of Brest-Litovsk; March 3,1918 art.

²⁸ Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı Dersleri. www.ait.hacettepe.edu.tr.

herkesi kılıçla kesmişlerdir. İnsanların kulakları burunları kesilmiş ve karınları yarılmıştır. Genç kadınlar diri diri duvara çivilenmiştir.

14 Nisan 1918 Trabzon Barış Kongresi, Mâvera-i Kafkas Federasyonu'nun dağılması, 26 Mayıs 1918 Ermenistan'ın bağımsızlığını ilân etmesi ile yeni bir sayfa açılmıştır.

Ermeniler, SSCB'nin kontrolüne girdikten sonra da terör faaliyetlerinde bulunmuşlar ve Büyük Ermenistan hayâlini devam ettirmişlerdir. Türkiye'den kaçan, göçen Ermenileri Büyük Ermenistan Devleti olarak adlandırdıkları yerlere yerleştirmişlerdir. Bunlar arasında Azerbaycan'ın Karabağ, Zengezur ve Laçın bölgeleri ile Gürcistan'ın Ahıska bölgesi, Rusya'nın Krasnador vilâyeti başta gelmektedir.

Tebaa-i Sâdika, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra güçlü Türkiye içinde bir şey yapamayacağını anlayınca Azeri topraklarına saldırırken Dünya Devletlerine Türkiye'nin, Ermenileri katlettiği iddiası ile meşgul etmiş ve işine gelenlerin (İngiltere ve Fransa'nın) inanmak ve özümsetmek istediği senaryolar yaratılmıştır.

1920'deki "“Millî Katliâm”, toplam 9800 m2'lik Azerbaycan toprağının Ermenistan'a verilmesi ile sonuçlanmıştır. Bu topraklar, yeni Beyazıt kazasının Basargeçer mahallini, İreva kazasının Bendibaser mahallini, Gence'nin Zengezur kazasını kapsamaktadır.

6 nisan 1920 de Ermeniler Zengezur, Ordubad köyündeki İslam ahalilere askeri birlikler ile saldırmış ve işkencenin vahşiliğinin en iğrencini gerçekleştirmişlerdir. 16 Nisan da Erivan yakınlarında Haçaparak köyüne saldırmışlar ve kadın ve kızlara tecavüz etmişler insanları yakıp ve öldürmüşlerdir.

Mayıs 1920 sonlarında Ermeniler Erivan Uluhanlı Karadağlı İslam köyü ahalisini zorla köyden çıkarmış ve eşyalarını yağma etmişler ve onların göç etmeye zorlamışlardır.

Keza Mayıs 23/24. 1920 de yine 330 den fazla Ermeni süvari Uluhanlı civarında Cebeçalı köyüne saldırmış tüm köy halkını süngüden geçirmiştir.

27 Haziran 1920 gecesini Erivan'da Hacıbayram ve Haberbegli köylerine baskın yaparak halkın malını yağmalamış ve çoğunu öldürmüştür. Geri kalanını da Aras ırmağından güneye geçerken baskın yaparak öldürmüşlerdir.

Erivan'dan başka yerlere gitmek için Azeri Elçisinin verdiği pasaportla seyahat etmek için trenle Gence ye giden 500 Azeri Türk Gümrü 'de vagonlardan indirilerek öldürülmüştür.

Kasım 1921'de Zengezur resmen Ermenilere verilmiş, böylece Azerbaycan Nahçıvan'dan sunî olarak ayrılmıştır. 1922'de ise Gökçe ve Dilican Ermenilere terk edilmiştir.

1936 larda Ermenilerin Azeri adlarının değiştirilmesi öngörülmüştür.

Stalin'in 1944 yılında sürgüne gönderdiği Ahıska Türklerinin yerine yerleşen Ermeniler, Gürcistan'ın başına dert olurken, Karadeniz bölgesindeki Krasnodor'a yerleşen ve "Amşen Ermenileri" adıyla tanınan Ermeniler de Rusya'nın başına dert olmuştur.

1948-1953,1988-1989 yıllarında Azeri Türkleri, Ermenilerin işgal ettiği topraklardan göç ettirilmiştir.

ERİVAN ELDEN GİDİYOR²⁹

1947 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği Bakanlar Kurulu, Ermenistan'dan Azeri Türklerinin Azerbaycan Sovyet sosyalist Cumhuriyetinin Aras sahillerine göç ettirilmesine dair karar çıkarmıştır. Şöyle ki, 1945 yılında Dağlık Karabağ'ın Ermenistan'a verilmesi konusunda Stalin'e Ermeni Komünist Partisi Başkanı Arutunyan talepte bulunmuş ve Stalin bu talebi Azerbaycan Komünist Partisi Başkanı Cafer Bağırop'a göndermiştir. Bağırop cevaben nüfusun tamamının Azerilerden oluştuğunu Şuşa'nın Azerbaycan da kalması gerektiğini bildirmiş ve fakat buna rağmen SSCB Bakanlar kurulu 23.Aralık 1947 tarihli kararında Ermenistan'da yaşayan Türklerin Azerbaycanlı adı altında Kura- ARAS ovasına sürülmesine karar vermiştir. Böylece sözde Ermeni yurdu diye belirlenmiş olan Ermenistan'daki Azeriler sürgün edilmişlerdir.

Stalin tarafından 1948-1953 yılları arasında Azeri Türklerinin göç ettirildiğinde Ermeniler de bir yandan ekonomik ve sosyal ve manevi açıdan önemli ve stratejik yaşam bölgelerini Azerilerden temizlemişlerdir. Birinci aşamada İREVAN Hanlığının kurulu bulunduğu bölge ki bugün ERİVAN olarak anılmaktadır, bu şehrin yakınlarındaki yaşam yerleri Azerilerden temizlenmiş ve sonra il merkezleri, köy ve kasabalardaki Türk insanlar göç ettirilmiştir. Bu göç zamanında on binlerce Azeri Türkü öldürülmüştür. Müslüman'ı öldürmek gerektiği inancı Ermeni teröristlerde hâkim bir duygudur. Bu dönemde suda boğularak, kafası kesilerek, elektrik verilerek kıyım gerçekleştirilmiştir. İşkence had safhadadır.

Gürcistan'ın Türkiye sınırındaki Cahaveti vilâyeti (Ahılkelek ve Ninotsminda ilçeleri) ve Mesket vilâyeti (Ahaltsihe, Adigeni, Aspindza, Borjomi ilçeleri) Ahıska Türklerinin zorunlu göçü ve SSCB'nin yıkılmasıyla burada yaşayan Rusların göçü nedeniyle Ermenilerin nüfusunun oranının artmasına neden olmuş ve çoğunluğun Ermenilerin eline geçmiş olması nedeniyle koyu Ermeni milliyetçiliği başlamıştır. Ermeniler, süratle Cavah Hareketini kurmuşlar ve çatışmalara başlamışlardır. Ana amaç, Ermenistan'ın kuzeyinde bulunan bu bölgeyi de Ermenistan'a bağlamaktır.

1980 li yıllarında Daşnak Terör Örgütünün çok sayıda silah aldığı ve Azerbaycan arazisi olan Dağlık Karabağ'a teröristleri konuşlandırdığı görülür. Bu teröristlerin arasında 400 tane Fransa'dan gelmiş olanlarının da varlığı Azeri kaynaklarında kayıtlıdır.

1988-1994 dönemi Ermenistan Devletinin terör siyaseti ile kendisini hissettirdiği ve yıldırma politikalarını arttırdığı dönemlerdir. 1989 -1991 yılları Azeri Türklerinin muhatap kaldığı en kanlı tarihi olmuştur.

DAĞLIK KARABAĞ ELDEN ÇIKIYOR³⁰

Kızılordu döneminde Azerbaycan ve Ermeniler arasında sınır ihtilafları devam etmiş ve Ermeniler Karabağ ve Zengezur bölgelerini işgal etmişlerdi. 10 Ağustos 1920 tarihinde Erivan'da yapılan Rusya Ermenistan Anlaşmasına göre, Rusya Ermenistan'ın bağımsızlığını

²⁹ **Elekberzade M:** Tarihi Açıklamalar CD.

³⁰ **Elekberzade M:** İbid.; **Attar Aygün:** Karabağ Sorunu Kapsamında Ermeniler ve Ermeni Siyaseti Ankara 2005 : Zengezur ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz 80-93, 119 vd. 136 vd. Karabağ konuları hakkında bkz.

tanımış ancak Karabağ, Zengezur ve Nahçıvan toprakları tartışmalı kalmıştır. Bu dönemde Azerbaycan da Neriman Nerimov yönetiminde bulunmaktaydı ve Zengezur Azerbaycan'dan koparılmak için Bolşevikler ile Ermeniler birlikte hareket etmişlerdir. Zengezur Azeri coğrafyasında eski bir Türk yurdu olarak çok önemli bulunmaktadır. Türkiye Ermenistan İran ve Nahçıvan arasındaki doğal sınır dağlık bölgededir. Ayrıca Zengezur Dağlık Karabağ ile Ermenistan arasında bir koridordur. Bu bölgede Ermeniler birçok köyü yakmış yıkmış ve inanılmaz insanlık dışı fiiller ile etnik temizlik yapmıştır. Neriman Nerimov'un özel gayretleri ile Rusya Komünist Partisi Zengezur ve Nahçıvan topraklarını Ermenistan'a vermeyi uygun görmemiştir. Ancak daha sonra Zengezur'un önemli bir kısmı Ermenilere verilmiş ve Neriman Nerimov aldatılmıştır. Böylece Nahçıvan Azerbaycan'dan ayrılmış kara yolu kesilmiştir. Bu olay Ermenilerin cesaretlenmesine neden olmuştur.

13 Şubat 1988 tarihinde Dağlık Karabağ kentinde gösteri yapan Taşnak Terör Örgütü³¹ Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan'dan alınarak Ermenistan'a verilmesini talep etmişlerdir. İlk olarak iki Azeri Türkü vahşice öldürülmüştür.

18 Şubat 1988 tarihinde ilk Azeri Türk göçmenler Bakü'ye gelmeye başlamıştır. Ancak geri gönderilmişlerdir. Göçmenler, bunun üzerine Sumgayit'e gitmiş ve orada barınmışlar ve 180-200 bin Azeri Ermenistan'dan kovulmuştur. Burada belirtmek gerekir ki 1988 tarihinde Erivan'da Azeri Türkleri yaşamaktadır. Ancak göç ettirilmeye zorlanmaları sonucu Azerbaycan topraklarında yaşayan Ermenilerin de Azerbaycan'dan göç ettirilmesine yol açmıştır. Fakat belirtmek gerekir ki, göç eden Ermenilerin hiçbir tanesi öldürülmemiş veya işkenceye maruz kalmadığı gibi eşyalarını ve paralarını birlikte götürmüş veya Azerilere satmışlardır. Oysa göçe zorlanan ve sağ olarak Azerbaycan'na gelen Azeri Türklerinin başına aynı şey gelmemiş, kış günü aç susuz ve çıplak olarak yürüyerek Azeri topraklarına ulaşmaya çalışmışlar ve bu arada birçoğu telef olmuştur.

Birçok kere tarihi topraklarından SSCB döneminde sürgün edilmiş Azeri Türkleri için bu sürgün ilk sürgünlerden bir diğeri değildir çünkü çok önceleri de SSCB yönetimi tarafından sürekli sürgüne muhatap olmuşlardır. Ancak 1960 lar da Bolşevik prensiplerinin uygulanabildiği Rus kaynaklarında belirtilmiştir.

26 Şubat 1988 Sumgayt olayı. Robert Koçaryanın başkanlığında Krug Ermeni Terör Teşkilatı Ermenistan'dan kovulmuş Azeri Türklerinin yerleştiği Sumgayt ta katliam yapmıştır. Mahkeme tutanaklarına göre bu olaylar gerçekleşirken zengin Ermeniler şehri terk etmişler ve bu katliamda beş Ermeni'nin de öldüğü kayıtlarda belirtilmiştir.

1989 da Tiflis Bakü yolunda sivil Türk halk otobüsü bombalanmıştır.

20 Ocak 1990 tarihinde Gorbaçov'un emri ile Rus askerleri Bakü'ye saldırmıştır. Bu askerlerin çoğunun Ermeni asıllı olduğunu belirtmek gerekir. Bu olay üzerine Azerbaycan bağımsızlığını ilan etmiş ve birlikten ayrılmıştır. Haydar Aliyev ordunun bu tutumuna Moskova'da itiraz etmiş ve Nahçıvana gelmiştir. Bu sebeple Cumhurbaşkanlığına giden yol açılmıştır. Nahçıvan otonom bölgesi olduğundan ilk önce Nahçıvan Ali Meclis Başkanı olmuştur.

³¹ Taşnak Terör Örgütü sadece Türk'lere karşı soykırım uygulamamış aynı zamanda kendi milletinin de soğuk açlık ve şiddetten ölmesine sebebiyet vermiştir. Bkz. **Attar A:** a.g.e., s. 79 vd.

18 Şubat 1990 da Laçın yolu üzerinde yolcu otobüsü bombalanmıştır.10.08.1990 Moskova Bakü treni bombalanmıştır.

1990'lı yıllarda Ermeniler Azerbaycan'a hücum ederek Karabağ dahil, Azerbaycan'ın 1/5 toprağını işgal etmişlerdir. Katliamlarla zafer kazandıklarının zan eden Ermeniler toprak taleplerinin yinelemişlerdir. Azerbaycan da sistematik bir mücadeleye girmişlerdir. 20.11.1991 de Helikopterler yakılmıştır

1991-1992 Spitak Depremi sebebiyle Azerbaycan'dan gönderilen içinde 100'den fazla insan ve yardım olan uçağın düşmesi üzerine Ermenistan'da onlar için Abide yapılması talebi red olunmuştur. Bu da Ermenilerin yaklaşıma sıcak bakmadıklarının bir göstergesi olarak Azerilerce algılanmaktadır.

1991 yılında Yeltsin zamanında, Azerbaycan'dan bu olayların çözümü için Moskova'ya giden Demokrat temsilcilerinin Yeltsin tarafından kabul edilmemesi, ben onların Ermeni kanına bulanmış ellerini sıkamam dediği söylenmektedir. Ayrıca Yeltsin Ermeni Cumhurbaşkanı Petrosyanı bağrına basarak o Türkleri senin önünde diz çöktüreceğim dediği an ve resimleri Azerbaycanlıları son derece incitmiştir.³²

28.01.1992 Ağdan–Susan havayolları helikopterleri teröristler tarafından düşürülmüştür. 1992 Ocak ayında Karadağ köyü sakinleri esir alınmış ve Ermeni Teröristler tarafından 117 kişi öldürülmüştür. 25-26 Şubat 1992 tarihinde Hocalı Soykırımı Gerçekleşmiştir.

Ermeni silahlı güçleri Suşa Hocalı yolu etrafını Han kentinde yerleşik Rusların 366 alayının iştiraki ve teknik yardımı ile işgal ederek Dağlık Karabağ'da HOCALI kentinde Azeri Türküne soykırım yapmışlardır. Hocalı çok önemli bir merkezdir. Havaalanı vardır ve etrafı çevrili Ermenistan için stratejik bir yer olup Karabağ'a ulaşımın sağlanacağı yerdir.

HOCALI da 613 kişi bir gecede özel işkenceler görerek öldürülmüştür. Hamile kadınların karnı kesilmiş içine kocasının başı konmuş kafa derisi soyulmuş, cesetler doğranmıştır.

6 Eylül 1993 Haydar Aliyev'in Rusya Ermenistan ilişkilerini düzenlemek için Kremlinde Yeltsin ile görüşmesinin olumlu bir başlangıç olduğu söylenebilmekte ve bunun sonucu 26 Eylül'de Azerbaycan Bağımsız Devletler Birliğine Katılmıştır.

19 Mart 1994 Bakü Metro istasyonunda patlama olmuştur. Mahkeme tutanakları da Terörün Ermenistan gizli servisi tarafından hazırlanmış olduğu ve Sadval Teşkilatı tarafından gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bu teşkilat tarafından Ermeni Milli İstihbarat Teşkilatının yapılandırıldığı ve silahlandırıldığı ve örgütlediği belirtilir.

03 Temmuz 1994 Bakü Metrosunda 28 Mayıs Gençlik istasyonunda bir patlama da savaş esiri Azer Salmanoğlu na yaptırılır.³³

1995-1998 tarihleri arasında Azerbaycan'da terörist eylemleri yapanların hepsinin silahlarını Ermenistan'dan aldığı yine mahkeme kayıtlarındaki belgeler ile sabit olmuştur.

³² Elekberzade M :CD

³³ Bu kişi Azeri olup annesi esir alındığı ve öldürüleceği belirtilerek zorla bu eylem gerçekleştirilmiştir. Zoribolayan harp esiridir.

Ermenistan'ın Azerbaycan'da terörist eylem yaptığı delilleri ile belirtilmiştir. Bu terör eylemleri Ermenistan'ın Azerbaycan'ı işgal etme siyasetinin bir parçasıdır.

Ermeniler Dünyaya kendilerini mazlum göstererek vahşet yaratma konusunda Azeri Türklerine karşı uyguladıkları sistemli yok etme politikasını uzmanca gerçekleştirmiş ve gerçekleştirmektedirler.

Gerçekleştirilen işkenceler uluslararası hukuka son derece aykırı olmakla beraber yüzlerce Azeri Türk'ünün esir olarak öldürüldüğü gerçeği göz ardı edilmiştir. Esir olarak götürülenlere ne yapıldığı sonları hakkında hiçbir bilgi olmadığı söylenmektedir. Esir kamplarında Türk esirlere zorla marş söylettirildiği işkence yapıldığı göğüslerine HAÇ dağlandığı, vücutlarından parçalar kesilip yedirildiği, hastahanedede aç susuz ve bakımsız bırakılarak ölüme terk etmeler, bilinmeyen ilaçlar ile bilinmeyen hastalıklar ve şekil bozuklukları yaratıldığı, vakıaları Azeri kayıtlarında yer almaktadır.³⁴ Bunların hepsinin tanımını soykırımdır.

Azerbaycan'daki görüntüler asrımızda gerçekleşmiş olayların görüntüleri olarak öldürmenin zevk olarak görüldüğü ve mutluluk olduğunu sanki sergilemektedir.

1992 de Azeri Türklerinin başına getirilen HOCALI KATLİAMI olarak tarihe geçmiş katliam artık SOYKIRIM olarak adlandırılması gerekmektedir. Bunun gibi bir katliam Dünyanın başka yerinde yapılmış olsaydı Azeriler sormaktadır DÜNYA MİLLETLERİ NE YAPAR DI? NE REAKSİYON VERİR Dİ? Ve ekliyorlar bu durum başka milletlerin başına gelseydi Ermeniler soykırım yapan bir halk olarak tanıtılır ve lanetlenirdi. Dünyanın adaletine bu olay bakımından güvenlerini kaybetmiş Azeri Türkleri Dünya uluslarının sessiz kalmasından ve Uluslar arası belgelere riayet edilmemesinden yakınmaktadırlar. Katledilen Türkler olduğundan Dünya milletleri yine Ermenileri tutmuştur. Yumuşak geçiş senaryoları ile Azerbaycan dış politikası sözde uzlaşmaya götürülmektedir.

İki aylık bebeklerin, doğmamış ceninlerin parçalandığı, hamile kadınların karnına kocasının kesilen başının sokulduğu ,yaşlılara zulmedilerek katledildiği bu gaddarlığın adı nedir diye soruluyor? Bu SOYKIRIM DEĞİLMİ ? Soykırım tanımına uymuyor mu? Diye soruyoruz dünya uluslarına. Ancak Azeri Türkleri dünya uluslarının bunu fevkalade iyi anladığını ve fakat bu katliamı nitelendirmemeyi uygun bulduğunu ne yazık ki idrak etmiştir.

Bu durum aslında Türk Dünyasına yabancı bir uygulama değildir, Dünya siyasetinin Türk toplumuna karşı iç yüzünün yansımasıdır. Bir ulusun başına insan denen yaratık tarafından en şiddetli eşi benzeri olmayan felaket getirilmiştir. Dünya uluslarının bunun karşısında adaletli olması ve tekrarını engellemek için bir yaptırımının olması gerekmekte ise de soykırıma uğratılan Türk olunca umursamaz olduklarını görmek hiç yabancı değildir. İnsancılığın yaygınlaştırılmasının istendiği dünyada gelecek nesillerin başına bu gibi olayların gelmemesi için Adalet ve İnsan Haklarına her bir fert için ırki ve etnik ayırım gözetmeksizin saygı gereklidir. Aksi halde insan haklarından bahsetmek abesle iştiğal demektir.

HOCALI KATLİAMI İnsan Hakları Bağlamında, Kadın ve Çocuk Hakları bağlamında uluslararası kuruluşların ayağa kalkması gereken bir olay değil midir? Hiçbir ulusun veya uluslararası örgütlerin bu konuda bir eylemi olmuş mudur? Hayır.

³⁴ Elekberzade M:CD

Gelecek nesiller bu olayı gerçekleştiren ve muhatap olanları ve sebep olanları ve engellemeyenleri çok ağır bir biçimde eleştirecek ve nefretle anacaktır. Ayrıca karma denen bir olgunun da varlığı unutulmamalıdır.

İnsanlık tarihinin yüz karası 26 Şubat 1992 Türkün Dünyaya Feryat ettiği gece, katliamı gerçekleştirenlerin, Ermenilerin gerçek yüz ve niyetlerine NEDEN DÜNYA DUYARSIZ diye soruyor Azeri Türkleri. Ancak ekliyorlar biz kabahatliyiz. Biz düşmanlık hislerini bilmiyorduk. Hataları ve yanlışlıkları içimizde arıyorduk. Oysa Ermeniler ulusal şuur yaratarak eylemi gerçekleştirmişlerdir. Bizim ulusal şuurumuz yeni uyanıyor.³⁵ Ermenileri Tüm dünya devletleri destekliyor. Çar dan başlayarak Lenin, Gorbaçov, Yeltsin hepsi Ermenilerin ulus olmasını Devlet kurmasını istemiştir. Buna ilaveten diğer devletlerin yardımını da hesaba katarsak biz Azeri Türklerinin ne kadar yalnız kaldığı ortaya çıkar, **DEMEKTEDİR AZERİ TÜRKLERİ.**

AZERBEYCAN İLE İLGİLİ ULUSLARARASI BELGELER

a) KARS ANLAŞMASI:

Türkiye BMM ile,Ermenistan - Azerbaycan, ve Gürcistan Cumhuriyetler Birliği arasında 16 Mart 1921 de akdedilmiş KARS ANLAŞMASI önemli bir anlaşma olarak Nahçıvan'ın Garantörlüğünün Türkiye'de olmasını sağlamıştır.

Anlaşma halen geçerlidir. Anlaşmanın 5. maddesi:

“Türkiye Hükümeti ile Ermenistan ve Azerbaycan Hükümetleri işbu anlaşmanın üçüncü maddesinde belirtilmiş hudutlar dahilinde olmak üzere NAHÇIVAN mıntikasının Azerbaycan himayesinde muhtar bir arazi teşkil etmesi hususunda anlaşmışlardır.”

Anlaşmanın 6. maddesi:

“ Türkiye öncelikle işbu maddede tahsis ve tayin edilmiş olunan mahaller ahalisi her cemaatin dini ve kültürel hak ve hukukunu sağlayacak (vasi) geniş bir otonomiye yönetmekle yükümlü olarak söz konusu yörelerde halkın arzularına uygun bir yerde kusursuz ve eksiksiz olarak tasarrufta bulunmalarına imkan sağlayacak ve ikinci olarak Batum limanı yolu ile Türkiye'ye ithal veya Türkiye'den ihraç olunacak bilcümle mevat ile ticari eşyayı gümrük resmine tabi tutulmayarak engelsiz ve mevani bilcümle rüsüm ve tekaliften muaf olarak serbest bir surette imarı hakkı ,her nevi özel masraftan müstesna olarak Batum limanından yararlanma hakkı ile birlikte Türkiye'ye sağlanmak şartı ile ,Batum liman ve şehrinin ve işbu anlaşmanın 4. md. de bulunan ve Batum livasına ait olan arazinin hakkı metbuiyetini Gürcistana terke rıza gösterir. Bu maddenin uygulanması için işbu anlaşmanın imzasından sonra derhal ilgili tarafların temsilcilerinden oluşan bir komisyon oluşturulacaktır.

Keza Anlaşmanın 3 nolu zeyilnamesinde Nahçıvan arazisinin sınırları belirtilmiştir.³⁶

³⁵ Kapsamlı bilgi için Bkz. **Attar A:** a.g.e.,s. 119 vd.

³⁶ 207 nolu kanun Düstür III,Tertip,C.3,s. 24.

Bu anlaşma ile Türkiye Nahçıvan açısından garantör Devlet bulunmaktadır. Esasen bu garantörlük nedeniyledir ki Ermenistan tarafından el konulamamaktadır. 1993 yılında bu anlaşma Haydar Aliyev ve Süleyman Demirel tarafından yenilenmiştir.

b) BREST-LİTOVSK ANLAŞMASI

Azerbaycan açısından önemli bir diğer anlaşma ise 3 Mart 1918 tarihinde Brest – Litovsk Anlaşmasıdır. Almanya, Avusturya Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye bir tarafta ve diğer tarafta da Rusya olmak üzere yapılmış anlaşmaya göre daha önce Rusya'nın hakimiyetinde olan bir takım topraklardan Rusya'nın çekilmesine ve bu topraklar üzerinde hak sahibi olmayacağına ve iç işlerine karışmayacağına ve bu topraklarda yaşayan halkların kendi kaderlerini kendilerinin bu anlaşmaya göre tayin edileceği konularını içeren bir anlaşmadır.

Anlaşmanın 4. maddesinde:

Anlaşmaya varılır varılmaz ve Rusya askerlerini terhis ederek Almanya'dan çekilecek ve Rusya bütün gücü ile derhal doğu Anadolu topraklarından geri çekilmeyi garanti ederek buraları yasal sahibine verecektir.

Ardahan, Kars ve Batum bölgeleri de aynı şekilde gecikmeksizin Rus askerlerinden temizlenecektir. Rusya bu bölgelerin ulusal veya uluslar arası yeniden yapılanmalarına karışmayacak ve bu işin anlaşmaya göre komşu ülkeler ile özellikle Türkiye ile yapılmasında yöre halkına bırakacaktır.³⁷

Bu anlaşma sonunda oluşan boşluktan yararlanarak kısa bir süre için Azerbaycan Devleti kurulmuş ancak sonradan Rusya hakimiyetine girmiştir.

c) TÜRKİYE-RUSYA MUAHEDENAMESİ

16.mart 1921 tarihinde Moskova'da yapılan Türkiye Rusya Dostluk Anlaşmasınının 3. maddesi :

Akid taraflar işbu anlaşmanın I (S) işaretli zeylinde tayin ve tasrih olunan hudut dahilindeki Nahçıvan kıt'asının haiz olacağı hakkı himayeyi bir Devleti saliseye asla terk etmemek şartı ile Azerbaycan himayesinde muhtar bir arazi teşkil eylemesi hususunda anlaşmışlardır.³⁸

d) BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ KARARLARI

Ermenistan tarafından Azerbaycan topraklarında işgal ettiği bölgelerden çekilmesine yönelik Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları verilmiştir .

aa) **822 Sayılı** Karar birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından 3205 Toplantıda 30 Nisan 1993 tarihinde alınmıştır.

³⁷ The Peace Treaty of Brest-Litovsk:March 3,1918 .www.yale.edu/lawweb/avalon/brest.htm

³⁸ 141 nolu kanun Düstür III,Tertip,C.2,s. 102.

Buna göre, Güvenlik Konseyi Karabağ ihtilafı ile ilgili olarak, 14.nisan 1993 tarihli rapora intizaren Ermeni ve Azeri Devletleri arasındaki işgal ile ilgili ciddi kesin görüşünü açıklayarak bölgedeki tehlikeye işaret ederek asker içinde artan düşmanlık duygularının özellikle de son işgal edilen Kelbadyar bölgesinde arttığını ,bu durumun sulh ve güvenliği bölgede tehlikeye soktuğunu ,derhal düşmanca hareketlere son verilmesini işgal güçlerinin geri çekilmesini ve tarafların sorunu hal etmek için müzakerelere başlamasını ,uluslar arası insani yardım için görevlendirilmesini ve sivil halkın çektiği eziyetlere son verilmesini ve Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Konferansı ve Minsk Grubunun durumu değerlendirmesine ve özellikle Kelbaryar Bölgesi ile ilgili müteakip raporları Konseye vermesini istemiştir.

bb) **853 Sayılı Karar** Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından 325. Toplantıda 29.Temmuz 1993 tarihinde alınmıştır.

Buna göre: 822 sayılı 30.Nisan 1993 tarihle alınmış kararda belirtildiği ve 27. Haziran 1993 tarihle verilmiş rapor doğrultusunda , Ermeni ve Azerbaycan Devletleri arasındaki ilişki ve tansiyon kötüleşmekte olduğu konusunda ciddi endişeler bulunmakta olduğu, acil önlem alınmasının sağlanması gerektiği anlaşılarak bu durumun o bölgede sulh ve güvenliği tehlikeye soktuğu bilinci ile Azerbaycan Devletinde kendi yerinden çıkarılan büyük sayıdaki sivil Azeriler ciddi acil vaka olarak insancıl yardıma gereksinimleri olduğu hususunda büyük kaygıları bulunduğu tekrar vurgulanmakta ve Hükümranlık haklarının ve Azerbaycan Devletinin ve aynı bölgedeki diğer Devletlerin bölgesel bütünlüğünün yeniden sağlanması ve yine uluslar arası sınırlara dokunulmazlık ve güç kullanarak toprak edinmenin kabul edilemez olduğunu vurgulamıştır.

Agdam da ki el koyma ve Azeri Devletinin diğer yerlerdeki topraklarına vaki işgalin kınandığı belirtilmiş, diğer kınanan hususların bölgedeki düşmanca fiiller olduğu ve özellikle sivillere yönelik yerleşim bölgelerindeki bombardımanlar olduğu keza açıklanmıştır.

Ermenistan Devletinden derhal düşmanca hareketlerine son vermesi ve tamamen ve şartsız işgal ettiği Agdam bölgesinden ve bu arada işgal ettiği Azerbaycan Devleti topraklarından işgal kuvvetlerini çekmesi talep edilmiştir.

cc) **874 Sayılı karar** Birleşmiş milletler Güvenlik Konseyi tarafından 3229 nolu toplantıda 14 Ekim 1993 tarihinde alınmıştır.

Bu toplantıda 822 ve 853 sayılı kararlara atıf yapılmış ve olayın ciddiyeti üzerinde durulmuş bu sorunun devamı halinde yörenin sulh ve güvenliğinin ciddi tehlike altında olduğu vurgulanmış, yüksek düzeyde toplantıların Moskova da yapılarak sorunun sulhen halli konusunda gelişmenin ümit edildiği Azerbaycan Devletinin hükümranlığı ve bölgenin güvenliği üzerinde tekrar duruluş ve aynı zamanda uluslar arası sınırların ihlal edilmesinin kabul edilebilir bir yanının olmadığı güç kullanılarak toprak elde edinilemeyeceği vurgulanmıştır. Rus Federasyonunun ve Minsk Grubunun yardımı ile taraflar arasında sürekli ateş kesin sağlanması ve Minsk Grubu ile ilgili çalışmalar için program yapılması ve konu üzerinde ciddi olarak durulması kararlaştırılmıştır.

dd) **884 Sayılı karar** Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından 3313 nolu toplantıda 12 Kasım 1993 tarihinde alınmıştır.

Bu kararda 822,853 ve 874 sayılı kararlara atıf yapılmış ve aynı şekilde sulh müzakerelerinin çerçevesinin Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansında sonsuz bir güçle hal edilmesi gerektiğini ve ihtilafın devamının tehlikeli boyutta olduğunu ve işgalci askerlerin düşmanca duygularının arttığını ,Azerbaycan Devletinin hükümlerlik hakları ve toprak bütünlüğünün güvenliği üzerinde tekrar durarak ve son dönemde yeniden başlayan düşmanlık hisleri göstergesi olan ateşkes ihlallerini kınayarak, Azeri göçmenler ile ilgili insani yardımın acil harekete geçmesini Ermeni Devletinden Birleşmiş milletler kararlarına uymasına talep etmiştir.

e) AGİT Minsk Grubu 1992-2005 AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI

30 ocak 1992 tarihinde Azerbaycan ve Ermenistan AGİT e üye olmuş aralarındaki sorunların çözülmesi için AGİT temsilcileri bölgeye gönderilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Karabağ'ın Azerbaycan'a ait olduğuna karar verilmiştir.

AGİT Minsk grubu 9-11 Eylül 1993'te Moskova'da toplantı yapmış ancak bir sonuç elde edilmemiştir.

1994 yılında Azerbaycan ve Ermenistan arasında ATEŞ KES antlaşması yapılmışsa da bunun bir sonucu olmadığı gibi Azerbaycan topraklarının işgaline son vermemiştir.

1997 yılında AGİT Minsk grubu Ermenistan'ın bir kısım yerlerden çekilmesine dair bir karar almış ve o dönem Ermenistan Başkanı Petrosyan sıcak karşılamışsa da 1998 de Robert Koçaryanın Devlet Başkanı olması ile birlikte barış süreci sona ermiştir.

1999 yılında AGİT Minsk grubu kontrolünde olmak üzere Rusya Azerbaycan ve Ermenistan'ın Karabağ'da ortak devlet kurması önerisi 1996 Lizbon Kararlarının hiç sayılması anlamında olarak Azerbaycan tarafından kabul edilemeyecek bir öneri olduğu için reddedilmiştir.

1999 da Amerika Başkanı Bill Clinton Azerbaycan ve Ermenistan arasında arabuluculuk yapmak istemiş ancak hiç bir sonuç çıkmamıştır.

2001 yılında bu sefer W. Bush Haydar Aliyev ve Robert Koçaryan bir araya gelmiş ancak yine hiç bir sonuç alınmamıştır.

2002 yılında AGİT Viyana'da Azeri ve Ermeni sorununu çözmek için toplanmış ve iki ülkenin yetkililerinin bir araya gelerek sorunu çözmeleri istenmişse de bir sonuç alınmamıştır.

02.Ekim 2002 de AGİT Minsk Grubu üyelerini Haydar Aliyev Bakü'ye davet ederek, Karabağ sorununu hal etmek için uğraşan uluslararası kuruluşların sorunu çözeceğine dair inancın yitirilmiş olduğunu ve Karabağ cumhurbaşkanlığı seçimini kazanan Arkadi Gukasyan'a gönderilen tebrik mesajlarının Azerbaycan Kamuoyunu rencide ettiğini belirtmiş ve 2003 yılında da AGİT çalışmaları Azerbaycan ve Ermenistan devlet başkanlıkları seçimleri nedeniyle askıya alınmıştır. AGİT Minsk Gurubu eş başkanları Birleşmiş Milletlerin Ermenistan tarafından yapılmış işgale ilişkin aldığı kararların uygulanmasının istenmemesi

ve Ermenistan'ın uluslar arası hukuk kurallarına uymaması nedeniyle bir sonuç alınamayacağını belirtmiştir.³⁹

Keza 28. Nisan 2004 yılında Avrupa Ekonomik Zirvesine katılan İlham Aliyev ve Robert Koçaryan arasında ikili görüşme yapılmış bu görüşmeye AGİT Minsk grubu Fransa, Rusya da katılmıştı.⁴⁰

2005 ocak ayında Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Genel Kurulu Ermenistan'ın Azerbaycan topraklarını işgal ettiğine dair yeni bir karar çıkarmıştır.

Bu karar Azerbaycan topraklarının işgal edildiğine dair ikinci kez teyit niteliğinde bir karar olmaktan öteye gitmemiştir. Sadece Azerbaycan halkına bir teselli niteliğindedir. Herhangi bir çözüm için Birleşmiş Milletlerinden sadır olmamaktadır. Bunun çözümünün Azerbaycan yönetimi tarafından ancak mümkün olduğu uluslar arası platformda da kabul edilen bir görüş olarak belirlenmektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME

İkiyüz yıldır vazgeçilemeyen hırs ve düşmanlıkla süren gerek Osmanlı topraklarında gerçekleşmiş ve gerekse Azerbaycan'da yaşanan bu cinnetin bedelini nesiller nefretle ve kinle ödemektedirler. Başlangıçta Ermenileri kullanarak onları kendi emelleri doğrultusunda fiiller ika etmeye sevk eden Devletler şimdi de kurulan Ermeni Devletini uluslararası kurallara aykırı davranışlarını dahi görmezden gelerek desteklemektedirler. Ancak Birleşmiş Milletler Kararı karşısında olayların kendi kontrollerinden çıktığını görmeye başlamışlardır.

1948 e kadar savaş veya terör olarak nitelenen ancak 1948 den sonra soykırım olarak adlandıracağımız bu kıyımları gerçekleştiren failler ordusu Dünyanın her yerinden Ermenistan'da toplanarak emellerini gerçekleştirmek için masum Azeri Türk halkının üzerine saldırmıştır. Failler uluslararası kurallara kendileri için uymamayı adet haline getirmiş ancak uluslararası Arenada gündem yaratma başarısını arkalarına güçlü Devletleri olarak sürdürmüşler ve Azeri Türklerinin yok olmasına varan eylemlerini bu destekle gerçekleştirmişlerdir. Azeri halkı bu politikalara yabancısıdır. Bolşevik rejimin kurallarına uymamanın gereği olarak ulus bilincinden yoksun yetişen nesilleri birlik kurallarının sistemi içinde sorunlarının çözülmediğini dünya siyasetinin farklı olduğunu, yeni görmeye başladıklarını itiraf etmektedirler.

Azerbaycan topraklarının işgali üzerinden bu kadar zaman geçmesine rağmen kendi menfaatleri için aynı yöntemleri değişik versiyonlar ile kullanmaya ve körüklemeye devam eden Ermeniler ,nesillere ve Dünya Devletlerine gerçek dışı ve yanlış bilgileri bilimsel gerçekler olarak aktarmaya gayret ederek önceleri bir savaş olarak ortaçağ dönemlerinin tekniği ile insanlar üzerinde geri ve gelişmemişlik izleri taşıyan yöntemlerini uygulamış ve savaş adı altında kıyım gerçekleştirmiş ve kendine yurt edinmek istemiştir. Daha sonra gerçekleştirdiği eylemler ise 09 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun

³⁹ Elekberzade M:CD

⁴⁰ İbid.

Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesine uyum içinde olarak AZERİ TÜRKELERİNE KARŞI SOYKIRIM TEŞKİL ETMİŞTİR. Tarih bunu böyle kabul etmek zorundadır.

Halen Azerbaycan da saldırılara devam eden Ermenistan güçleri, bir sonuca varmak için tüm gayretleri ile çaba göstermektedirler. SONUÇ iki deniz arasında vaat edilen bir toprak parçasında Büyük Ermenistan'ın kurulmasıdır. Aslında iki yüz senedir kendilerine Rusya tarafından o dönemlerdeki çıkarları gereği vaat edilmiş bir yapılanmayı bugün Dünya Devletlerinin de istediğini görmezlikten gelemeyiz. **Çünkü amaçlardan bazıları şöyle özetlenebilir:**

- a) **Asya ve Anadolu'da Türk unsurunun birleşmesini engellemek. Aralarına Hıristiyan unsuru sokmak**
- b) **Rusya'nın sıcak denize inmesi hayalinin Ermenistan Devletinin hayali olması.**
- c) **Karadeniz'e açılmak ve boğazlardan geçmek**
- d) **Anadolu'yu Türklerden temizlemek**
- e) **Azerbaycan topraklarına sahip olmak Hazar Denizine dayanmak ve PETROLÜ ele geçirmek .**

Bu amaç aslında Türkiye'nin de yabancı olmadığı Dünya siyasasının gündeminden hiçbir zaman inmemiş ve inmeyecek bir hayaldir. Ancak güçlü Türkiye'de etkilerini politik bir takım taleplerle ve karşılığında uluslar arası yaptırımlarla göstermekte ise de, Azerbaycan açısından çok acı ve vahim sonuçlar doğuran nitelikte insan kıyımları ve yerleşim bölgelerinin yakılıp yıkılıp, yağma edilerek tarihten silinmesine varan boyuta ulaşmıştır.

Ermeniler için yeni bir tarih yazma hazırlıkları yapılmaktadır. Azeri Türklerinin tarihleri yok olmuş, eski kültürün enkaz haline geldiği yerlerde Ermeniler kendi tarihlerini yazmaya başlamışlardır. Camilerin yerle bir edildiği, Selçukludan kalan tarihi eserlerin yok edildiği bir Karabağ ve diğer işgal edilen yerlerde yaşanan acı geri alınma ile bitmeyeceği gibi işkence ile öldürülmüş Azeri Türklerinin kaldı ise ailelerinin dostlarının çocuklarının anılarını silmek te o kadar kolay olmayacağı benzer.

Azeri Türklerinin bir kısmı inançlarını yitirmiş bir kısmı da uluslararası politikaları öğrenmeye ve aynı silahlarla savaşmak gerektiğini anlamıştır. Azeri Türk toplumunda, ulusçuluğun üçüncü bin yılda önemli olduğunu ve ne globalleşmenin ve ne de ekonomik özgürlüğün ulusal bilinçsiz gerçekleşmeyeceğini görmüşlerdir. Azeriler insanlık dramı olarak tavsif edilen ve 1948'e kadar olan vakıaların Dünya Savaşları bağlamında değerlendirilmek gerektiği bilinci ile savaşın kaderine razı oldukları halde 1948'den sonraki CİNNET olarak değerlendirilecek olayların, kıyımların **Soykırım** olduğu gerçeği karşısında uluslararası kararların uygulanmasını sabırla beklemektedirler.

Adil Dünya siyaseti nerededir diye sormaktadırlar? Gerek Avrupa Birliği ve gerekse Birleşmiş Milletler ve organizasyonlarının amacı İNSAN HAKLARI nı sağlamak değil midir? Çocuk, Kadın Yaşının korunması için onca uluslararası belgeler yapılmamış mıdır? İnsanın özgür, insan onur ve haysiyetine layık bir konumda yaşamasını sağlamaya yönelik her türlü önlemin alınması için bu kadar örgüt kurulmamış mıdır? Bu kadar insan bu kuruluşlarda çalışıp İnsan Hakkının sağlanmasına yönelik uygulamalar üretmiyor mu? Öyleyse neden AZERİ TÜRKLERİ bu platformda bir yere sahip değildir?

YIL 2006 İŞGAL EDİLEN TOPRAKLARIMIZ ULUSLARARASI HUKUK KURALLARINA GÖRE NEDEN GERİ VERİLEMİYOR? Diye soruyor Azeri aydınlar, vatanseverler, tarihini bilenler, sabırlı ve toleranslı olan sevgi dolu AZERİ TÜRKLERİ.

Ermenilerin tarih sürecindeki konumları ve göçer olarak yaşadıkları devletlerin topraklarından sürülerek yeni mekanlara yerleşmeleri onların yerleşik bir düzene geçmek istemesini anlaşılabilir kılmakta ise de⁴¹ tarihi gerçeklere aykırı olarak kendilerine kötülük ve işkence yapmamış üstelik insanca yaşamalarına ve onurlu bir hayat sürerek her türlü toleransın gösterildiği ve değer verildiği bir ortamda yaşayarak bir çok imtiyazlara sahip olmalarına rağmen nedense tarih boyunca hiç de aleyhlerine işlem yapmamış Türk toplumu hedef alarak , Azeri Türküne karşı giriştikleri soykırımı ve bu insanlık dışı işlemleri, İnsan Hakları savunucuları olan ve Ekonomik açıdan güçlü devletlerin yardım ve dayanışmasına güvenerek yapmış bulunmalarının anlaşılır bir yanı yoktur denemez. Çünkü anlamıyoruz diye yakındığımızda dünya tarihini ve siyasasını ve Türk ve Türkcülük aleyhine yıllardır oluşturulmuş politik, ekonomik düzeni henüz bilmediğimiz, anlamadığımız ve göremediğimiz anlamına gelir ki bu son derece yanlıştır.

Her şeyi bilen, her adımın anlamını ve varmak istediği gayeyi anlayan ve adımı attıranları ve atanları bilen, anlayan onların aczini gören ve toleransı iyimserliği elinden bırakmayan Türk insanının sabrının bir noktaya kadar gideceğini de dünya devletlerinin anlaması gerekir. Çünkü tarih bunun ispatıdır. Bu açıdan sevgi, iyilik ve tolerans, insan haklarına saygı kavramlarından vazgeçmeksizin, kinden ve nefretten uzak olarak, vahşetin yaratıcısını bile yerine ve zamanına göre af etmeye hazır olabilen büyük Türk ulusu olarak tüm insanlığın aklını başına alması gereken bir dönemdeyiz. Dünya nimetlerinden yararlanmak gerekseyse bunun tüm insanlığın hakkı olduğunu, nimetin bulunduğu alanların zorla ve yaşayan insanları katlederek arazinin ilhak edilmesi ile yeni yapılanmalara gidilmesinin bugünkü dünya siyasetinde istenmemesi gerektiği idrak edilmelidir.

Ancak fiilen bazı güçlerin cehalet, hırs, aç gözlülük ile ika ettikleri fiilleri görmek ve muhatap olmak, üzücü olmaktan öte insanlık dışıdır. Çağdaş olmanın amaç olduğu, insanın kendini yetiştirmesi ve insanlığa hizmet etmesi gibi kavram ve işlemlerin yaygınlaştırılmaya çalışıldığı birçok uluslararası örgütün yardım amacı ile gayret sarf ettiği gözetildiğinde bunların hepsinin calı olduğu sonucuna mı varılacaktır? Üçüncü bin yıl insanı mutlu, bilgi ve refah toplumu olmak istemektedir. Refah toplumunun yolu savaştan ve terörden ve soykırımdan katiyen geçmez.

EVET ATATÜRK ün 1933'te söylemine dönersek ve bugüne uyarlırsak:

Bugün Sovyetler Atatürk'ün öngördüğü gibi parçalanmıştır. Ufalmıştır. Birçok ulus oluşmuştur. Dünya yeni bir dengeye ulaşmıştır. Türk ulusları Devletlerini kurmuşlardır. Türkiye bu konuda ne yapması gerektiğini bilmek durumundadır. Dili bir inancı bir özü bir kardeşlerimiz Devletlerini kurmuşlardır. Onlara sahip çıkılması gerekmektedir. Manevi köprülerin sağlam tutulması gerekmektedir.

Dil bir köprüdür. İnanç bir köprüdür Tarih bir köprüdür.

⁴¹ **Gökay Erol:** Ermeni Sorununun Gözden Kaçan Psikolojik Boyutu.Ermeni Araştırmaları Tarih,Politika ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, Sayı 1 2001, s. 128 vd

Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz. Onların bize yaklaşmasını bekleyemeyiz bizim onlara yaklaşmamız gereklidir.

BİR MİLLET İKİ DEVLET OLARAK KENDİLERİNİ SUNAN AZERİ TÜRK KARDEŞLERİMİZE ATATÜRK'ÜN MİRASÇILARI OLARAK EL UZATMAK GEREKMEKTEDİR.

Prof. Dr. Berin Ergin

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi